



**แนวทางการจัดการผลิตและการตลาดในการแปรรูปถั่วลิสงแบบครบวงจร
โดยวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษาบ้านต้นผึ้ง ตำบลแม่โป่ง
อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่
กุลสิรี ไคว์สุวรรณ**

**Guidelines for Production and Marketing Management of Peanut Total-Processing
by Community Enterprise: A Case Study of Ban Ton Phueng, Maepong Sub-District,
Doi Saket District, Chiang Mai Province**

Kunsiree Kowsuvon

ภาควิชาการจัดการ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เลขที่ 239 ถนนห้วยแก้ว ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200

Department of Management, Faculty of Business Administration, Chiang Mai University

No. 239 Huay Kaew Road, Suthep, Muang, Chiang Mai 50200, Thailand

Corresponding author. E-Mail address: kunsiree@gmail.com

Received: 17 April 2020; Revised: 29 June 2020; Accepted: 8 July 2020

บทคัดย่อ

งานศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการจัดการผลิตและการตลาดในการแปรรูปถั่วลิสงแบบครบวงจรโดยวิสาหกิจชุมชน หมู่บ้านต้นผึ้ง ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) ระหว่างกลไกบูรณาการที่ประกอบไปด้วย นักวิชาการจากภายนอก หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกพื้นที่และชุมชน โดยศึกษาข้อมูลด้านการจัดการผลิตและตลาดในการแปรรูปถั่วลิสงแบบครบวงจรโดยวิสาหกิจชุมชน เพื่อให้ผู้คนส่วนใหญ่ในพื้นที่ที่มีความมั่นคงจากรายได้ทางการผลิตและเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน ผลการศึกษา พบว่า บ้านต้นผึ้งเป็นหมู่บ้านที่มีศักยภาพทั้งทางภูมิกายภาพ สภาพภูมิอากาศและลักษณะดินที่เอื้อต่อการผลิตถั่วลิสงซึ่งเป็นพืชพันธุ์ดั้งเดิมที่ชาวบ้านเก็บและคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ด้วยตนเอง รวมถึงมีความรู้และประสบการณ์ในการผลิตถั่วลิสง (ถั่วปี-ถั่วแล้ง) มายาวนานมากกว่า 10 ปี มุ่งองค์ความรู้ที่จะทำให้ผลผลิตถั่วลิสงมีคุณภาพสูงอยู่ในเกณฑ์ที่ดี หากมีการจัดการผลิตและแปรรูปถั่วลิสงแบบครบวงจรโดยวิสาหกิจชุมชน จะสามารถก่อให้เกิดประโยชน์กับผู้คนจำนวนมาก ตั้งแต่การขยายพื้นที่เพาะปลูกจากเดิมในพื้นที่ที่มีศักยภาพ การพัฒนาการผลิตถั่วให้ได้มีคุณภาพและได้ตามมาตรฐานการรับรองจากกรมวิชาการเกษตร ในลักษณะถั่ว Organic และ GAP ซึ่งจะเน้นทั้งการเพิ่มมูลค่าผลผลิตให้แก่ตัวเกษตรกรและเชื่อมโยงไปสู่การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว และการแปรรูปในรูปถั่วต้มโดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชน และมีการจัดการตลาดแบบครบวงจรโดยเชื่อมต่อกับห้างริมปิงซูเปอร์มาร์เก็ตเพื่อวางจำหน่าย ซึ่งการจัดการดังกล่าวจะนำรายได้เข้าสู่ชุมชนและพื้นที่เพิ่มมากขึ้นในแต่ละปี โดยคาดการณ์เบื้องต้นว่าหากสามารถดำเนินการตามแผนที่วางไว้จะสามารถขยายพื้นที่ปลูกถั่วลิสงที่มีคุณภาพได้มากถึง 60 ไร่ ครอบคลุมเกษตรกรที่รับประโยชน์มากกว่า 30 ครัวเรือน และรายได้ที่จะเข้าสู่ชุมชนเพิ่มขึ้นจากการขายผลิตภัณฑ์แบบเดิม ซึ่งอยู่ที่ประมาณ 300,000 บาทต่อปี เป็นการแปรรูปถั่วลิสงต้มเพื่อจำหน่ายเพิ่มขึ้นเป็น 2,400,000 บาทต่อปี

คำสำคัญ: การจัดการผลิตและการตลาด การแปรรูปถั่วลิสงแบบครบวงจร วิสาหกิจชุมชน การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

Abstract

This research aimed to review the guideline for production and marketing management of peanut total-processing by community enterprise at Ban Ton Phueng, Maepong Sub-district, Doi Saket District, Chiang Mai province. The Participatory Action Research (PAR) approach with integrative mechanisms which included external academics and all relevant inside and outside area/community agencies was applied to implement the certain production and marketing management in relation to establish income and economic securities as gained from peanut productions to most of local people in the studied area. Research findings suggested that with the proper physical geography, climate and soil conditions, Ban Ton Phueng had potentials in producing traditional peanut breeding that the villagers cultivated and selected by themselves. It was found that, with the extensive knowledge and experience in peanut productions (in and off seasons) for over 10 years, the villagers had adequate bodies of

knowledge in producing high quality peanuts. When the production and marketing management of peanut total-processing by community enterprise was implemented, it brought the great impact to a large number of people and paved the ways for the community enterprise to post-harvest and boiled-peanut processing management and marketing total-management: production distribution at Rimping Supermarket. The practices also brought a greater amount of income to the community/area each year. The study suggested that, if the community followed the plan, the cultivated land for qualified peanuts should be expanded to more than 60 rais, and the benefits would reach thru more than 30 farmer households. The community yearly income would also be increased from 300,000 baht as gained from fresh peanut distributions to 2,400,000 Baht from the boiled-peanut processing.

Keywords: Production and Marketing Management, Peanut Total-Processing, Community Enterprise, Participatory Action Research

บทนำ

บ้านต้นผึ้ง หมู่ที่ 7 ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ แยกมาจากบ้านห้วยอ่างหมู่ที่ 6 ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ปัจจุบันมีประชากรรวมทั้งสิ้น 98 ครัวเรือน โดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เป็นอาชีพหลักมากกว่า 54 ครัวเรือน พืชเศรษฐกิจสำคัญในพื้นที่ ได้แก่ ข้าว ถั่วลิสง ข้าวโพด พริก ลำไย ฯลฯ นอกจากนี้ มีการเลี้ยงสัตว์ รับจ้างทั่วไปภายในและนอกหมู่บ้าน เหล่านี้เป็นต้น ผลจากการดำเนินโครงการใช้ข้อมูลและองค์ความรู้ ของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ไปพัฒนาอย่างบูรณาการในชุมชน (Prabudhanitisarn, 2017) ที่มุ่งเข้าไปสร้าง -ใช้ข้อมูลและความรู้แบบครบวงจร ณ ชุมชนและพื้นที่เป้าหมาย โดยทีมวิชาการจากมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ร่วมกับ ตัวแทนจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ โดยใช้ “กระบวนการจัดระเบียบภายใน” วิเคราะห์ให้เห็นปัญหาและ โจทย์การพัฒนา รวมถึงแนวทางการขับเคลื่อนเพื่อจัดการผลิตและตลาดแบบครบวงจร ที่มาจากปัญหาและความต้องการ ของชุมชนอย่างแท้จริงและนำไปสู่วิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง ผลจากการดำเนินโครงการฯ ดังกล่าว ตั้งแต่การวิเคราะห์ สถานการณ์ปัญหา ศักยภาพ และข้อจำกัดในการพัฒนาพื้นที่แบบองค์รวม การวิเคราะห์ให้เห็นโจทย์การพัฒนาที่มีพลัง อย่างสูงและแนวทางการขับเคลื่อนการพัฒนาที่เป็นปัญหาและความต้องการของชุมชน/ พื้นที่ อย่างแท้จริง ผลที่ได้เข้าสู่ การวิเคราะห์หรือ “ชี้เป้า” แนวทางการพัฒนาเพื่อตอบโจทย์สำคัญโดยเฉพาะการจัดการผลิตและตลาดแบบครบวงจร ในพืชและสัตว์ที่มีความโดดเด่นทั้งในภาคเกษตรและนอกภาคเกษตรของชุมชน/ พื้นที่ ขึ้นอยู่กับบริบทและเงื่อนไข ที่แตกต่างกันออกไป แต่โดยหลักการใหญ่แล้วแนวทางการพัฒนาดังกล่าวมีพลังพอที่จะทำให้คนส่วนใหญ่มีความมั่นคง จากรายได้ทางการผลิตที่เพิ่มมากขึ้นในแต่ละพื้นที่ (มี Impact กับครัวเรือน/ ชุมชนจำนวนมาก) และหากจัดการที่ได้ผล จะเกิดการเปลี่ยนแปลงขนาดใหญ่ที่ขึ้นทั้งต่อความสมดุลของนิเวศน์และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนและพื้นที่

ผลจากปฏิบัติการของโครงการฯ ดังกล่าว พบว่า หนึ่งในแนวทางการพัฒนาสำคัญที่สามารถตอบโจทย์ปัญหาและ ความต้องการของชุมชนบ้านต้นผึ้งอย่างแท้จริง นั่นก็คือ “การผลิตและแปรรูปถั่วลิสงแบบครบวงจรโดยวิสาหกิจชุมชน” ซึ่งหากมีการนำแนวคิดกล่าวมาศึกษาลงลึกและกำหนดเป็นแผนงาน โครงการและกิจกรรมที่มีลักษณะเป็นแผนปฏิบัติ กำกับด้วยสาระสำคัญของแต่ละเนื้องานและการจัดการโดยละเอียดและครบวงจรตั้งแต่ต้นทาง-กลางทาง-ปลายทาง และ นำไปสู่การสร้างการยอมรับและยืนยันแนวทางปฏิบัติที่สามารถทำได้จริงทั้งจากชุมชนและพื้นที่ รวมถึงหน่วยสนับสนุน ที่เกี่ยวข้องและจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ เพื่อขอรับการสนับสนุนให้เกิดการขับเคลื่อนปฏิบัติตามแผนงาน และกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งในแง่ขององค์ความรู้ ทรัพยากรที่จำเป็น กำลังคนและงบประมาณได้อย่างเป็นรูปธรรม จะนำมา ซึ่งพลังของการพัฒนาที่ทำให้วิถีชีวิต ระบบการผลิตและเศรษฐกิจของคนในชุมชนมั่นคงและยั่งยืน (Prabudhanitisarn, 2017) ซึ่งแนวคิดของการพัฒนาความสมดุลยั่งยืนและเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นในกระแสโลกาภิวัตน์นี้ จำเป็นต้องใช้ ภูมิปัญญาและทุนหรือวัฒนธรรมท้องถิ่นเป็นฐานปรับประยุกต์เข้ากับสภาพสังคม ให้มีศักยภาพในการพัฒนาและพึ่งพา ตนเอง โดยเชื่อมโยงการพัฒนาระหว่างชนบทและเมืองอย่างเหมาะสมสอดคล้อง อาศัยองค์ความรู้ที่มีอยู่เดิมในท้องถิ่น ของกลุ่มภาคเกษตรกรรมมาผสมผสานกับการพัฒนาสมัยใหม่ จัดการในรูปของ “วิสาหกิจชุมชน” ซึ่งเป็นกระบวนการ สร้างสรรค์เศรษฐกิจและสังคมของชุมชน เกิดการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนอย่างรู้คุณค่า สร้างให้ชุมชนเกิดความ



แข็งแกร่งทางเศรษฐกิจ เกิดการพึ่งตนเอง เพิ่มขีดความสามารถแข่งขันในตลาดอย่างสมดุล ซึ่งถือเป็นทางเลือกที่สำคัญในการประกอบอาชีพโดยเฉพาะชนบท ที่ผสมผสานการผลิตในภาคเกษตรกรรม ภาคพาณิชย์กรรม ภาคอุตสาหกรรม และภาคบริการแบบครบวงจรด้วยการเชื่อมโยงผลิตภัณฑ์ชุมชนท้องถิ่น เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและความสมดุลในชีวิต ชุมชนสามารถจัดการความรู้ภายในชุมชนรวมไปถึงการเรียนรู้ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชน เพราะการเรียนรู้ทำให้ชุมชนได้รู้ศักยภาพของตนเอง ได้ค้นพบทุนที่มีอยู่ในชุมชน นำไปสู่ชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชนที่ดีขึ้น เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์และเจตคติที่ดีต่อชีวิตและสังคม (Chamnanphon, 2015)

ดังนั้น งานศึกษาชิ้นนี้จึงมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อการศึกษาต่อยอดลงลึกให้เกิดรูปธรรมของแนวทางการจัดการผลิตและการตลาดในการแปรรูปถั่วลิสงแบบครบวงจรโดยวิสาหกิจชุมชนของหมู่บ้านต้นผึ้งที่เป็นทั้งแผนงานและกิจกรรมที่มีลักษณะเป็นแผนปฏิบัติการในสาระสำคัญของแต่ละเนื้องานและการจัดการอย่างครบวงจร

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษา เรื่อง “แนวทางการจัดการผลิตและการตลาดในการแปรรูปถั่วลิสงแบบครบวงจรโดยวิสาหกิจชุมชน: กรณีศึกษาบ้านต้นผึ้ง ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่” ได้มีการกำหนดประชากรกลุ่มตัวอย่างและเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ดังนี้

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ คือ เกษตรกรหมู่บ้านต้นผึ้งที่ทำการผลิตและจำหน่ายถั่วลิสงในหมู่บ้านต้นผึ้ง ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 30 ครัวเรือน โดยใช้เวทีเชิงปฏิบัติร่วมกันกับชุมชนเพื่อค้นหาครัวเรือนที่มีความพร้อมทั้งในแง่ศักยภาพทางการผลิตและแปรรูปในรูปกลุ่มวิสาหกิจและมีความสนใจอยากเข้าร่วมโครงการฯ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ประกอบไปด้วย

ก) ใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ระหว่างกลไกบูรณาการในพื้นที่ โดย 4 ฝ่าย ประกอบไปด้วย ฝ่ายวิชาการ ฝ่ายสนับสนุนระดับ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น/ท้องถิ่น ฝ่ายชุมชนและฝ่ายศูนย์ โครงการเข้าไปสร้างและใช้ความรู้แบบครบวงจรกับเกษตรกรในหมู่บ้านต้นผึ้ง ซึ่งเป็นหมู่บ้านรอบศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ (Prabudhanitisarn, 2017)

ข) ใช้กระบวนการ “จุดระเบิดภายใน” บูรณาการฐานข้อมูลอย่างน้อย 4 ฐานสำคัญ ได้แก่ ข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศ ข้อมูลการใช้ที่ดิน ข้อมูลระบบการผลิตและเศรษฐกิจชุมชน ข้อมูลประชากร สังคม และการจัดการ รวมตลอดถึงข้อมูลจากหน่วยงานพัฒนาทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) วิเคราะห์ให้เห็นแนวทางการจัดการผลิตและการตลาดในการแปรรูปถั่วลิสงแบบครบวงจรโดยวิสาหกิจชุมชน (Buddharaksa, 2018; Keawtip et al., 2013)

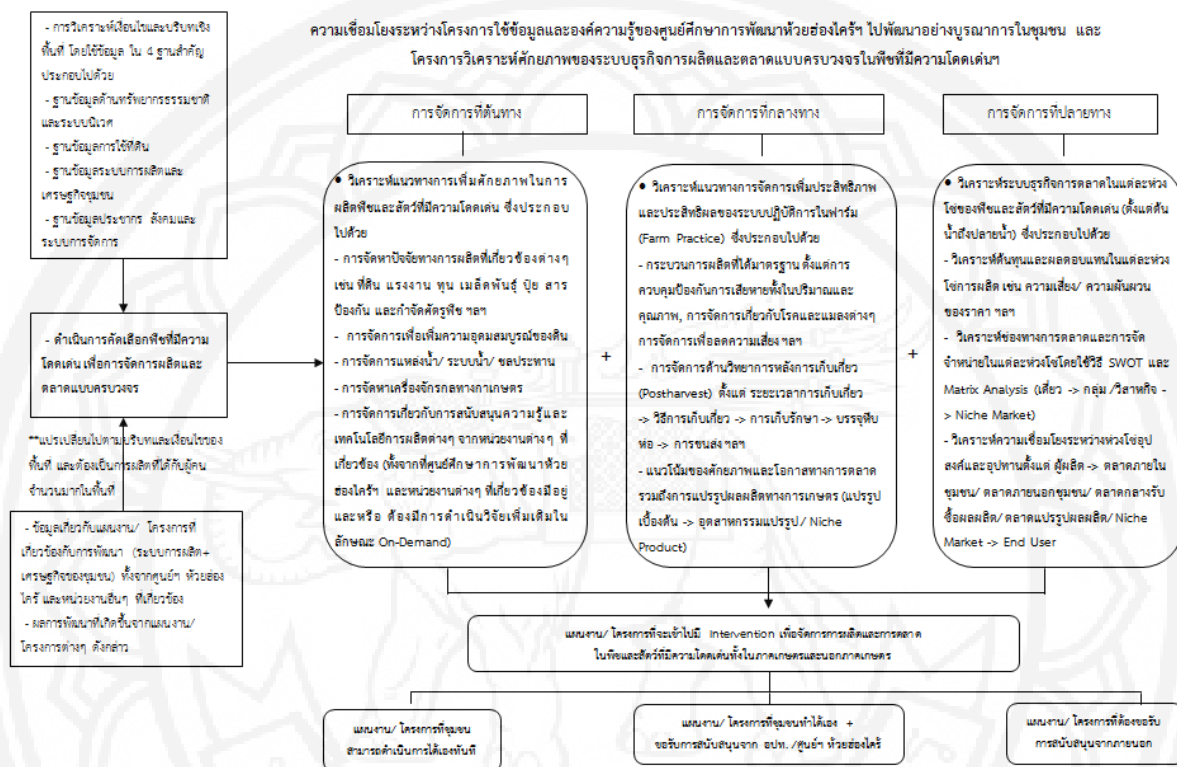
3. ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้านศักยภาพและโอกาสทางการผลิตและการตลาดโดยใช้วิธี SWOT และ Tows Matrix Analysis วิเคราะห์ระบบธุรกิจและช่องทางการตลาด ในห่วงโซ่ทั้งในและนอกภาคเกษตร และการวิเคราะห์ด้านต้นทุน (Costs) และผลตอบแทน (Returns หรือ Revenues) เพื่อให้เกิดการจัดการผลิตและตลาดแบบครบวงจร 3 ทาง ได้แก่

ก) การจัดการที่ต้นทาง โดยการเพิ่มศักยภาพทางการผลิตถั่วลิสงคุณภาพดี ตั้งแต่การจัดการปัจจัยการผลิตที่จำเป็น การเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน การจัดการฟื้นฟูและปรับปรุงแหล่งน้ำ การจัดการเครื่องจักรกลทางการเกษตร ตลอดจนรวมถึงการสนับสนุนในแง่ขององค์ความรู้และเทคโนโลยีทางการผลิตที่จำเป็นจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ รวมทั้งจากหน่วยงานภายนอกที่เกี่ยวข้อง (Chinsopholpan, 2011; Setthajit, 2015)

ข) การจัดการที่กลางทาง โดยการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการการผลิตถั่วลิสง เช่น การจัดการฟาร์ม (Farm Practice) ตั้งแต่การควบคุมกระบวนการผลิตที่ได้มาตรฐาน ทั้งในแง่ของปริมาณและคุณภาพ การจัดการโรคและแมลงต่างๆ ฯลฯ การจัดการด้านวิทยาการหลังการเก็บเกี่ยว (Posted Harvest) แนวโน้มของศักยภาพ

และโอกาสทางการตลาด การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ฯลฯ รวมถึงการจัดการอาชีพนอกภาคการเกษตรในลักษณะเดียวกัน (Suwaenadchariya, 2006)

ค) การจัดการที่ปลายทาง โดยการจัดการในเชิงธุรกิจและการตลาดในห่วงโซ่ทั้งในและนอกภาคเกษตร ตั้งแต่ต้นทุนและผลตอบแทนในการผลิต วิเคราะห์ช่องทางการตลาดและการจัดจำหน่ายในห่วงโซ่ เชื่อมโยงระหว่างห่วงโซ่อุปสงค์และอุปทานตั้งแต่ผู้ผลิตไปสู่ตลาดภายในและนอกชุมชน/ ตลาดกลางรับซื้อผลผลิต/ ตลาดแปรรูปผลผลิต/ Niche Market ไปถึงผู้ใช้ประโยชน์หรือผู้บริโภคปลายทาง (Chinsopholpan, 2011) ตามแผนภูมิกรอบแนวทางการวิจัย (รูปที่ 1) ในส่วนถัดไป



รูปที่ 1 กรอบแนวทางการวิจัย

ผลการศึกษา

การศึกษาแนวทางการจัดการการผลิตและการตลาดในการแปรรูปถั่วลิสงแบบครบวงจรโดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหมู่บ้านต้นผึ้ง การจะทำให้เกิดรูปธรรมและผลสำเร็จได้นั้น ในเบื้องต้นจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือระหว่างกลไก 4 ส่วนสำคัญ ประกอบไปด้วย (1) กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูก ผลิตและแปรรูป (2) ผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิชาการที่เกี่ยวข้องจากภายนอก (3) ฝ่ายธุรกิจการตลาด เช่น ริมปิงซูเปอร์มาร์เก็ต และ (4) ฝ่ายวิชาการและฝ่ายขยายผลจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ที่จะคอยเป็นแกนกลางในการผลักดัน ประสานและสนับสนุนให้เกิดการขับเคลื่อนดำเนินงานแบบครบวงจร โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ความรู้แบบบูรณาการเชื่อมโยงทั้งความรู้ที่ศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ เองมีอยู่ก็ดี ความรู้ที่เกี่ยวข้องและมีการรวบรวม ศึกษา ค้นคว้าเพิ่มเติมจากภายนอกก็ดี ไปประยุกต์ผสมเข้ากับความรู้ที่มาจากภายในพื้นที่ที่ภูมิปัญญา ความรู้และประสบการณ์ของชาวบ้าน ในการดำเนินงานแต่ละขั้นตอนได้อย่างประณีตและเหมาะสม ยิ่งไปกว่านั้นหากพบว่าความรู้ใดเป็นเงื่อนไขและองค์ประกอบที่จำเป็นและยังขาดอยู่ ยกตัวอย่างเช่น การพัฒนาปรับปรุงพันธุ์ถั่วลิสงบ้านต้นผึ้งที่มีลักษณะเฉพาะให้เกิดเป็นพันธุ์ที่มีคุณภาพคงทนและแข็งแรง ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อเกษตรกรส่วนใหญ่ต่อไปในอนาคต อาจจะต้องมีการดำเนินการศึกษาวิจัย ทดลองและพัฒนาในลักษณะ Research On-Demand จากทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ อย่างต่อเนื่อง



ดังนั้น กลไก เครื่องมือ ความรู้และปฏิบัติการที่เกิดขึ้นอย่างประณีตในขั้นเตรียมการอย่างเป็นรูปธรรม (ในปีแรก) รวมถึงข้อสรุปที่ถูกกลั่นกรองตกลงร่วมกันทั้งวิถีคิด วิถีปฏิบัติที่จะคอยกำกับ จะถูกส่งต่อไปสู่การขับเคลื่อนในระยะลงมือปฏิบัติ (ในปีที่ 2 และปีที่ 3) ตลอดจนรวมถึงการจัดการกับปัญหาและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นได้ระหว่างการดำเนินการ การติดตามผล และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในแต่ละขั้นตอน ตั้งแต่การจัดการที่ต้นทาง -> กลางทาง -> ปลายทาง (ปรากฏรายละเอียดทั้งหมด ตามรูปที่ 2)

ระยะเตรียมความพร้อม (ปีแรก)

การจัดการที่ต้นทาง

- จัดพื้นที่ปลูกตามเงื่อนไขและศักยภาพ (ถั่วปี/ถั่วแล้ง)
- จัดทำแผนที่รายแปลง และกำหนด Timeline /ปฏิทินเพาะปลูกแต่ละโซนย่อย
- ประสานกรมวิชาการเกษตรเพื่อการรับรองการผลิต GAP และถั่ว Organic
- Research On Demand .โดยศูนย์ฯ ให้ได้พันธุ์ถั่วที่แข็งแรงและมีคุณภาพ



การจัดการที่ปลายทาง

- การกำหนดเงื่อนไข สัญญา
- ข้อตกลงร่วมกัน ระหว่างกลุ่มวิ
- กับวิมปิง/วิมปิงมาร์เก็ต ตั้งแต่
- การดูแลควบคุมคุณภาพการผลิตให้ได้มาตรฐาน
- การบรรจุภัณฑ์ ป้ายฉลาก หรือโลโก้
- การจัดการขนส่ง
- การกำหนดราคาซื้อ-ขาย
- การวางบิลและการชำระเงินในแต่ละรอบ

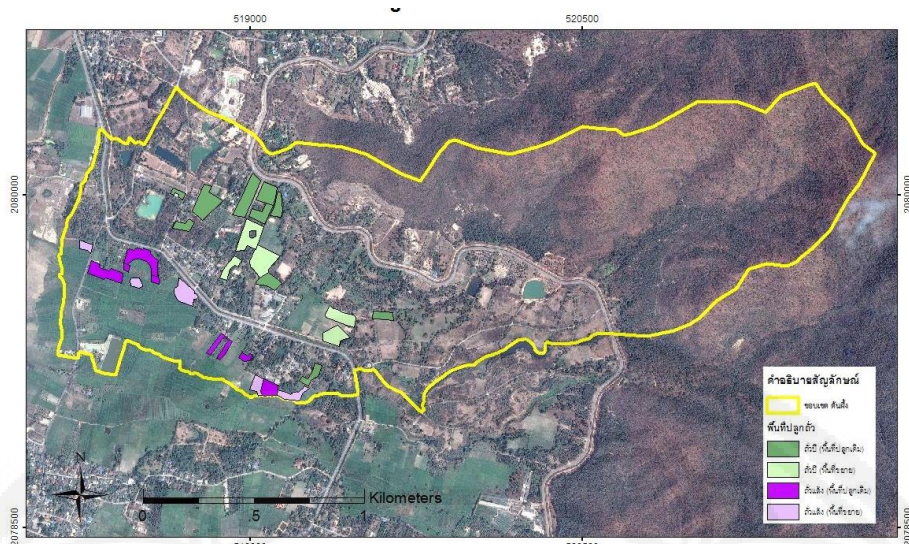
การจัดการที่กลางทาง

- การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว เพื่อควบคุมคุณภาพ และมาตรฐาน
- การเตรียมความพร้อมเรื่องของการแปรรูป เช่น อาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์แปรรูปและจัดการ โดยกลุ่มแม่บ้าน -> วิสาหกิจชุมชน

รูปที่ 2 แสดงรายละเอียดแผนงาน และผู้รับผิดชอบดำเนินการในแต่ละขั้นตอน

ผลการศึกษาแนวทางการจัดการการผลิตและการตลาดในการแปรรูปถั่วลิสงแบบครบวงจรโดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชนของบ้านต้นฝั่ พบว่า ต้องอาศัยแนวทางสำคัญในการดำเนินงานแต่ละขั้นตอน ดังนี้

1. การจัดการในระดับต้นทาง จะพบว่า เงื่อนไขของความสำเร็จนอกจากจะต้องมีความเชื่อมโยงระหว่างทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องแล้ว เกษตรกรที่เป็นตัวหลักใหญ่จะต้องมีความสามารถในการผลิตที่เอื้อต่อทรัพยากรและระบบนิเวศ เช่น มีดินดี น้ำดี มีเมล็ดพันธุ์ดี ซึ่งจากการศึกษา พบว่า บ้านต้นฝั่มีเนื้อที่ประมาณ 2,200 ไร่ เป็นที่ราบลุ่ม โดยมีระบบน้ำหลักที่ใช้สำหรับการเกษตร 2 เส้นทาง คือ จากเขื่อนแม่กวง (คลองชลประทานฝั่ขาว/ ผาแตก) และฝั่ชัย โดยมีระบบน้ำเสริมจากระบบน้ำธรรมชาติจากพื้นที่ป่าของชุมชน มีชุดดิน 4 ชุด ดินที่ดีที่สุดในการปลูกพืชคือ ชุดดินที่ 22 เหมาะสำหรับการทำนา และปลูกพืชไร่ เช่น ถั่วเหลือง ถั่วลิสง ข้าวโพด กระเทียม



รูปที่ 3 พื้นที่ที่มีศักยภาพในการผลิตออร์แกนิก (ถั่วปี-ถั่วแดง) บ้านต้นผึ้ง ตำบลแม่โป่ง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่

สำหรับระบบการผลิตและเศรษฐกิจของชุมชน พบว่า บ้านต้นผึ้งเป็นชุมชนที่สามารถเพาะปลูกพืชได้ตลอดทั้งปี พืชหลักของหมู่บ้าน คือ ข้าวเหนียวสันป่าตอง 1 และถั่วลิสง โดยมีระบบการผลิตเป็น 3 กลุ่มหลักๆ คือ 1) ปลูกข้าวนาปีและข้าวนาปรัง 2) ปลูกข้าวนาปีและถั่วปีและถั่วแดง หลังจากปลูกข้าวนาปีเสร็จแล้วจะเริ่มปลูกถั่วแดง และ 3) ปลูกข้าวนาปี นาปรังและปลูกถั่วปี สำหรับถั่วลิสงมีเกษตรกรปลูกจำนวน 10 ครัวเรือน พื้นที่ปลูกจำนวน 30 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 500 กิโลกรัมต่อไร่ ผลผลิตถั่วลิสงรวมทั้งชุมชนประมาณ 15 ตัน/ปี โดยการจัดการการผลิตในระดับต้นทาง ภายใต้การประสานงานและความร่วมมือระหว่างนักวิชาการและเกษตรกร ได้มีการจำแนกพื้นที่ปลูกตามเงื่อนไขและศักยภาพการผลิตของพื้นที่ ซึ่งมีเกษตรกรเข้าร่วมโครงการฯ 10 ราย มีการนำเอาข้อมูลมาจัดทำแผนที่รายแปลง และการกำหนด Timeline หรือปฏิทินการเพาะปลูกเป็นแต่ละโซนย่อยในแต่ละฤดู/ รอบปีการผลิต

2. การจัดการในระดับกลางทาง การดำเนินการในส่วนนี้จะมีเป้าหมายสำคัญเพื่อให้เกิดการวางแผนพัฒนาการผลิตให้เกิดมูลค่าเพิ่มสูงสุด แบ่งออกเป็น (1) การผลิตออร์แกนิก (พื้นที่ตอนปลูกถั่วปี-ถั่วแดง) และ (2) การผลิตถั่วตามหลักเกษตรที่เหมาะสม GAP (พื้นที่นาปลูกเฉพาะถั่วหลังนา) นอกจากนี้เพื่อให้เกิดการเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลทางการผลิต ตามเงื่อนไขและศักยภาพของพื้นที่ในแต่ละโซนย่อย รวมทั้งการจัดการวางแผนการผลิตที่สัมพันธ์ระหว่างปริมาณผลผลิตที่สามารถป้อนเข้าสู่วิสาหกิจโรงงานแปรรูปได้อย่างต่อเนื่องและเหมาะสมในแต่ละช่วงเวลา (มากกว่าการให้เกษตรกรปลูกพร้อมกันและเก็บเกี่ยวผลผลิตพร้อมกันในรอบเดียว) ในขณะเดียวกัน การประสานกับทางกรมวิชาการเกษตรเพื่อได้รับการรับรองแหล่งผลิต GAP พืช และพืชอินทรีย์ให้เป็นไปตามมาตรฐานของสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ โดยมีแนวทางและหลักการใหญ่ๆ ที่สำคัญดังนี้ คือ

การผลิตออร์แกนิก (Organic) ตามมาตรฐานการผลิตพืชอินทรีย์ของประเทศไทยมีประเด็นหลักสำคัญ ได้แก่ 1) ที่ดินไม่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ต่ำกว่ามาตรฐานกำหนด 2) พื้นที่ปลูกต้องไม่มีสารเคมีสังเคราะห์ตกค้าง 3) ไม่ใช้สารเคมีสังเคราะห์ในกระบวนการผลิต 4) ไม่ใช้เมล็ดพันธุ์ที่คลุกสารเคมีสังเคราะห์ 5) ไม่ใช้สิ่งที่ได้จากการตัดต่อทางพันธุกรรม 6) ไม่ใช้มูลสัตว์ที่เลี้ยงอย่างผิดมาตรฐาน 7) ปัจจัยการผลิตจากภายนอกต้องได้รับการรับรองมาตรฐาน 8) กระบวนการผลิตต้องปราศจากสิ่งปนเปื้อนสารเคมีสังเคราะห์ 9) ส่งเสริมความหลากหลายทางชีวภาพ และสิ่งแวดล้อม 10) ต้องได้รับการรับรองมาตรฐานอย่างเป็นทางการ โดยมีแนวทางและขั้นตอนที่สำคัญประกอบไปด้วย การเลือกพื้นที่ผลิตพืชอินทรีย์ การวางแผนจัดการ การเลือกพันธุ์การจัดการและปรับปรุงบำรุงดินแผนการจัดการศัตรูพืชการจัดการเก็บรักษาและขนส่งแผนการเก็บเกี่ยวพืชป่าและการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพและสิ่งแวดล้อมกระบวนการออกใบรับรองการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว การแปรรูป



การผลิตข้าว GAP (Good Agriculture Practices) ตามหลักเกณฑ์ของการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดีสำหรับพืชของประเทศไทยในกระบวนการผลิตที่ได้ผลผลิตที่ปลอดภัย ปลอดภัยจากศัตรูพืชและคุณภาพเป็นที่พึงพอใจของผู้บริโภค ตรงตามเงื่อนไขและข้อกำหนดซึ่งประกอบไปด้วย แหล่งน้ำ พื้นที่ปลูก การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร การเก็บรักษา และขนย้ายผลิตผลภายในแปลง การบันทึกข้อมูล การผลิตให้ปลอดภัยจากศัตรูพืช การจัดการกระบวนการผลิตเพื่อให้ได้ผลผลิตคุณภาพ และการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว

นอกจากนี้ก็มีการปรับปรุงพันธุ์ข้าวเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตให้มากขึ้น โดยในเบื้องต้นมีการพูดคุยกันถึงแนวทางในขั้นปฏิบัติตั้งแต่การดำเนินงานในปีแรกเพื่อทำการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ที่มีความสมบูรณ์ โดยใช้สิ่งที่เป็นประสบการณ์ความรู้และภูมิปัญญาของเกษตรกร ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญด้านเมล็ดพันธุ์จากศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ เพื่อให้เกิดการปรับปรุงเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพและมีความสมบูรณ์ต่อไปในอนาคต ซึ่งอาจมีการมอบหมายให้มีการดำเนินการวิจัย ทดลองและพัฒนาปรับปรุงสายพันธุ์ให้มีความคงทนแข็งแรง และสามารถนำไปขยายผลให้เกษตรกรสามารถทำการเพาะปลูกอย่างต่อเนื่องได้อย่างยั่งยืน การพัฒนาปรับปรุงสายพันธุ์ข้าวที่มีเอกลักษณ์และคงคุณภาพความแข็งแรงของสายพันธุ์บ้านต้นผึ้งไว้ จะเป็นปัจจัยเกื้อหนุนสำคัญที่ส่งผลทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพผลผลิตให้แก่เกษตรกรจำนวนมาก และจะช่วยตอบโจทย์ได้ตรงตามเป้าหมายของศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ด้วยการวิจัย ทดลองและพัฒนาที่ตรงกับปัญหาความต้องการที่แท้จริงของชุมชนและพื้นที่ ดังนั้น การทำวิจัยในลักษณะ Research On Demand โดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายที่เกี่ยวข้องหรือรับผิดชอบของทางศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ควรให้มีการริเริ่มและดำเนินการควบคู่ไปพร้อมกันในขั้นการปฏิบัติตั้งแต่ปีแรกอย่างต่อเนื่อง เพื่อสามารถเห็นผลได้อย่างเป็นรูปธรรมภายในปีที่ 3 หรือปีที่ 4 ต่อไป

ในส่วนของการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว (Posted Harvest) จำเป็นต้องมีการวางแผนร่วมกันเพื่อควบคุมทั้งการจัดการผลิต การบำรุงดูแลรักษาต้นข้าวให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ ไปจนถึงขั้นตอนเทคนิควิธีการในการเก็บเกี่ยวที่จำเป็นต้องอาศัยประสบการณ์ความรู้ของเกษตรกรร่วมกับคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญจากภายนอก เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพของข้าว อีกด้านเพื่อให้เกิดผลในการปรับปรุงคุณภาพดินให้มีความสมบูรณ์เพิ่มขึ้น การปลูกข้าวจะสามารถเพิ่มไนโตรเจนให้กับดินได้ โดยพบว่าข้าวจะสามารถตรึงแก๊สไนโตรเจนจากอากาศได้โดยอาศัยแบคทีเรียที่อยู่ในปมรากข้าวที่เรียกว่า ไรโซเบียม (Rhizobium) ซึ่งเป็นการอยู่ร่วมกันแบบพึ่งพาอาศัย (ต้นข้าวให้สารอาหารประเภทคาร์โบไฮเดรตแก่ไรโซเบียม ส่วนไรโซเบียมก็ให้ไนโตรเจนแก่ต้นข้าว) ไนโตรเจนที่มีในต้นข้าวมาจาก 2 แหล่งสำคัญคือ จากดินและอากาศ ข้าวจะบำรุงดินได้ก็ต่อเมื่อสามารถตรึงแก๊สไนโตรเจนจากอากาศได้มากเพียงพอสำหรับการเจริญเติบโตและเหลือไนโตรเจนไว้ให้กับดิน นอกจากนี้ยังต้องคำนึงอีกว่าไนโตรเจนที่ข้าวตรึงได้ถูกเก็บเกี่ยวออกไปจากแปลงปลูกหรือถูกทิ้งไว้ในแปลงปลูก ซึ่งต้องพิจารณาจากลักษณะการเก็บเกี่ยวของข้าวชนิดนั้น ๆ เพราะหากไนโตรเจนที่ตรึงได้สะสมอยู่ในราก ลำต้น ใบ และเมล็ด ถูกเก็บเกี่ยวออกไปจากแปลงจนหมดก็ไม่สามารถเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดินได้ การที่ข้าวจะบำรุงดินได้หรือไม่นั้นขึ้นอยู่กับ 2 ปัจจัยหลัก คือ 1) ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพการตรึงไนโตรเจน และ 2) ปัจจัยช่วงเวลาและลักษณะการเก็บเกี่ยวข้าว การจัดการเก็บเกี่ยวผลผลิตเพื่อป้อนเข้าสู่โรงงานแปรรูปของเกษตรกรแต่ละรายจึงจำเป็นต้องปรึกษาหารือในแนวทางดังกล่าวเพื่อให้ได้มาซึ่งขั้นตอน เทคนิคและวิธีการที่เหมาะสมในการเก็บเกี่ยวที่มีประสิทธิภาพ ตลอดถึงแนวทางและขั้นตอนการคัดเกรดและรับซื้อผลผลิต ณ แปลงเกษตรกรแต่ละราย โดยแบ่งเป็นเกรด A และเกรดทั่วไป ของข้าวอินทรีย์และข้าว GAP ที่จะเป็แรงจูงใจให้แก่เกษตรกรในการพัฒนาการผลิตต่อไปในอนาคต

ในด้านการเตรียมความพร้อมในเรื่องของการแปรรูปและจัดการโดยกลุ่มแม่บ้าน และต่อไปจะพัฒนาเป็นวิสาหกิจชุมชน ซึ่งมีเงื่อนไขและองค์ประกอบสำคัญ ดังแต่

- การจัดเตรียมอาคารสถานที่เพื่อดำเนินขั้นตอนกระบวนการแปรรูป โดยอาจต้องมีการปรับปรุงอาคารสถานที่เพิ่มเติมให้มีมาตรฐานการจัดการโรงเรือนที่ดี การจัดระบบน้ำเพื่อการล้างทำความสะอาด
- การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการแปรรูป ประกอบด้วย เครื่องล้างข้าว หม้อต้มข้าว เตาแก๊ส ชั้นเหล็ก และตะแกรงสแตนเลสเพื่อตากข้าวให้แห้งก่อนบรรจุภัณฑ์ พัดลมขนาดใหญ่ ฯลฯ

- การจัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการบรรจุภัณฑ์และเก็บรักษา ประกอบด้วย บรรจุภัณฑ์สำหรับบรรจุ ถั่วต้ม (ขนาด 0.25/ 1/ 5 กก.) ตราซังดิจิตอล ฉลาก/ โลโก้/ แปรนต์สินค้า ตู้เย็นสำหรับแช่ผลิตภัณฑ์ ฯลฯ
- การเตรียมการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจโดยเริ่มจากกลุ่มแม่บ้าน ซึ่งมีโครงสร้างที่ประกอบไปด้วย 1) ประธานกลุ่ม 2) รองประธาน 3) ฝ่ายการเงินและบัญชี 4) ฝ่ายการจัดการวัตถุดิบ 5) ฝ่ายแปรรูปและบรรจุภัณฑ์ 6) ฝ่ายจัดการ ธุรกิจและการตลาด และ 7) สมาชิกผู้ถือหุ้น โดยมีการตกลงร่วมกัน เพื่อกำหนดแบ่งบทบาทหน้าที่รับผิดชอบของ ตัวบุคลากรในแต่ละฝ่ายตามความถนัดหรือทักษะความสามารถ และขั้นตอนสุดท้าย คือ การร่างกฎเกณฑ์ หรือ กฎระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม เช่น วัตถุประสงค์ของการจัดตั้งกลุ่ม แหล่งที่มาของเงินทุนหมุนเวียนของกลุ่ม คุณสมบัติ ของสมาชิก การสมัครเข้าเป็นสมาชิก การขาดหรือพ้นสภาพจากการเป็นสมาชิก การคิดค่าธรรมเนียมแรกเข้า หักและ การปันผล หน้าที่ความรับผิดชอบของคณะกรรมการบริหารกลุ่มและฝ่ายต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อเป็นแบบแผนในการปฏิบัติใน ทิศทางเดียวกันของสมาชิกกลุ่ม

3. การจัดการในระดับปลายทาง เป็นเรื่องของการกำหนดเงื่อนไข สัญญาข้อตกลงร่วมกัน ระหว่างกลุ่มวิสาหกิจกับ แหล่งตลาดรับซื้อสำคัญ เช่น ริมปั๋งซูเปอร์มาร์เก็ต ทั้งการดูแลควบคุมคุณภาพการผลิตให้ได้มาตรฐาน การบรรจุภัณฑ์ ป้ายฉลากหรือโลโก้ การจัดการขนส่ง การกำหนดเรื่องราคารับซื้อ-ราคาขายที่เป็นธรรมให้แก่ทุกฝ่าย (เกษตรกรผู้ผลิต และแปรรูป ริมปั๋งซูเปอร์มาร์เก็ต และผู้บริโภค) การวางบิลและการชำระเงินในแต่ละรอบ ก่อนการจำหน่ายผลผลิต เกษตรกรจะต้องมีการประชุมหารือกันระหว่างสมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจของตน เพื่อหาแนวทางพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่จะสร้าง มูลค่าเพิ่ม (Value Added) ให้ได้มากที่สุดได้ รวมทั้งการคิดหาแนวทางการเตรียมการจำหน่ายว่าจะเป็นลักษณะขายส่ง (Wholesale) หรือขายปลีก (Retail) ให้แก่แม่ค้ารายย่อยที่จะมาซื้อผลผลิตไปต้มขายเอง การจำหน่ายจะมีวิธีการ ประมูลซื้อหรือไม่ มีการคิดค้นหาช่องทางการกระจายสินค้า ช่องทางการตลาด

4. แนวทางการวางแผนเพื่อสร้างกลไกในการขับเคลื่อนไปสู่ความมีศักยภาพ โดยกลุ่มวิสาหกิจ เพื่อให้เกิดการ ขับเคลื่อนได้อย่างเป็นรูปธรรม จำเป็นต้องอาศัยภาคีความร่วมมือระหว่าง 4 ฝ่ายสำคัญ ประกอบไปด้วย คือ ฝ่าย วิชาการที่มาจากสถาบันการศึกษามหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และฝ่ายขยายผลจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ เป็น แกนกลางที่คอยประสาน ผลักดัน สนับสนุนให้เกิดการเคลื่อนงานในแต่ละขั้นตอนอย่างประณีตทั้งระหว่างกลุ่ม เกษตรกรผู้ปลูก ผลิต และแปรรูป กับผู้เชี่ยวชาญหรือนักวิชาการที่เกี่ยวข้องด้านการเกษตร ด้านการผลิตและแปรรูป และการเชื่อมต่อในทางธุรกิจกับทางริมปั๋งซูเปอร์มาร์เก็ต หรือผู้รับซื้ออื่น โดยมีแนวทางขั้นตอนดำเนินงานที่สำคัญ คือ

4.1 เกษตรกรผู้ปลูกถั่ว ทีมวิชาการและศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ ประสานความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ ของกรมวิชาการเกษตรดำเนินการอบรมเพิ่มเติมให้ความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนและกระบวนการปลูกถั่วให้ได้คุณภาพ และ สามารถปรับระบบการผลิตให้ได้รับการรับรองแหล่งผลิต GAP พืช และพืชอินทรีย์ของสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตร และอาหารแห่งชาติ (มกอช.) ทั้งนี้ เพื่อสร้างความมั่นใจทางการผลิตให้แก่ตัวเกษตรกร และเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้า ที่ตอบโจทย์ตรงกับความต้องการของตลาดและกลุ่มผู้บริโภค

4.2 กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรผู้ผลิตและแปรรูป ต้องมีการร่วมกันกำหนดทั้งตัวบุคคล โครงสร้าง บทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบ โดยแบ่งออกเป็นฝ่ายต่างๆ คือ

- 4.2.1 ฝ่ายจัดการวัตถุดิบ ได้แก่ รับซื้อคัดเกรดผลผลิต ล้างทำความสะอาดวัตถุดิบ
- 4.2.2 ฝ่ายแปรรูปและบรรจุภัณฑ์ ได้แก่ การต้ม การบรรจุภัณฑ์ การเก็บรักษา
- 4.2.3 ฝ่ายจัดการธุรกิจและการตลาด ได้แก่ การทำบัญชี ประสานงาน ติดต่อกับตลาด ความสัมพันธ์ของสมาชิก/ กลุ่มวิสาหกิจ การระดมทุนการจัดการเงินทุนหมุนเวียน (Start Up)

4.3 การพัฒนาศักยภาพ เพิ่มทักษะและขีดความสามารถในการดำเนินการให้แก่แต่ละฝ่าย (ตามข้อ 2) ด้วย การอบรมให้ความรู้ การศึกษาดูงานจากพื้นที่จริง และกลับมาทดลองปฏิบัติอย่างเข้มข้นจนเกิดทักษะความรู้ ความ เชี่ยวชาญและชำนาญโดยเฉพาะการผลิตและแปรรูปให้ได้เป็นผลิตภัณฑ์ที่สุดยอด อาทิเช่น การคัดเลือกวัตถุดิบ เคล็ดลับ เทคนิคกรรมวิธีในแต่ละขั้นตอน ทั้งการล้าง การต้ม การปรุงการควบคุม อุณหภูมิความร้อน ระยะเวลาที่ใช้ ฯลฯ ซึ่งต้อง อาศัยความร่วมมือและบูรณาการความรู้ที่มาจาก 3 ส่วนสำคัญ ประกอบไปด้วย กลุ่มแม่บ้านผู้ผลิต และแปรรูป



ผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการที่เกี่ยวข้องด้านอุตสาหกรรมอาหารและแปรรูป และกลุ่มผู้บริโภคซึ่งจะต้องมีการทดลองทำการตลาดให้ตรงกับความต้องการของผู้บริโภค

อย่างไรก็ดี ได้มีการคาดการณ์ประโยชน์ที่เกษตรกรหมู่บ้านต้นผึ้งจะได้รับ หากสามารถจัดการการผลิตและการตลาดในการแปรรูปถั่วลิสงแบบครบวงจรโดยวิสาหกิจชุมชน โดยทำการเปรียบเทียบกับการผลิตถั่วแบบขายฝักสด (แบบเดิม) กับการผลิตและแปรรูปถั่วลิสงแบบครบวงจรโดยกลุ่มวิสาหกิจ พบว่า

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบกับการผลิตถั่วแบบขายฝักสด (แบบเดิม) กับการผลิตและแปรรูปถั่วลิสงแบบครบวงจรโดยกลุ่มวิสาหกิจ

การผลิตถั่วแบบขายฝักสด (แบบเดิม)	การผลิตและแปรรูปถั่วลิสงแบบครบวงจรโดยกลุ่มวิสาหกิจชุมชน
ในพื้นที่ปลูก 30 ไร่ ที่มีเกษตรกรปลูกถั่วเพื่อจำหน่าย จำนวน 10 ครัวเรือน จะพบว่า ในพื้นที่ปลูกทุก ๆ 1 ไร่ จะได้ผลผลิตถั่วลิสงโดยเฉลี่ย 500 กิโลกรัม หากเกษตรกรจำหน่ายกิโลกรัมละ 20 บาท จะมีรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 10,000 บาท และจะได้ผลผลิตเฉลี่ยทั้งหมดบ้าน 15 ตันต่อปี ดังนั้น รายได้เฉลี่ยของเกษตรกรทั้ง 10 ครัวเรือน จะเท่ากับ 300,000 บาทต่อปี	ในพื้นที่ปลูก 60 ไร่ ที่มีเกษตรกรปลูกถั่วเพื่อจำหน่าย จำนวน 30 ครัวเรือน จะพบว่า ในพื้นที่ปลูกทุก ๆ 1 ไร่ จะได้ผลผลิตถั่วลิสง โดยเฉลี่ย 500 กิโลกรัม หากเกษตรกรจำหน่ายโดยเข้ากลุ่มแปรรูปในราคากิโลกรัมละ 30 บาท จะมีรายได้เฉลี่ย 15,000 บาทต่อไร่ และได้ผลผลิตเฉลี่ยของเกษตรกรทั้ง 30 ครัวเรือน 30 ตันต่อปี และมีรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 900,000 บาทต่อปี และเมื่อดำเนินต้นทุนในการแปรรูป จะพบว่า ต้นทุนการแปรรูป 30 ตันต่อปี เท่ากับ 524,800 บาท โดยในขณะที่ยังทำการศึกษ พบว่า ราคาขายส่งให้กับบริษัทซูเปอร์มาร์เก็ตเท่ากับ 80 บาทต่อกิโลกรัม ดังนั้น เกษตรกรทั้งหมดจะมีรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 2,400,00 บาทต่อปี และจะมีผลกำไรเข้าสู่ชุมชนเท่ากับ 975,200 บาทต่อปี

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาแนวทางการจัดการผลิตและการตลาดในการแปรรูปถั่วลิสงแบบครบวงจรโดยวิสาหกิจชุมชน โดยการใช้ PAR ระหว่างกลไกบูรณาการในพื้นที่ เข้าไปสร้างและใช้ความรู้แบบครบวงจรกับเกษตรกรในหมู่บ้านต้นผึ้ง ใช้กระบวนการ “จุดระเบิดภายใน” บูรณาการฐานข้อมูลอย่างน้อย 4 ฐานสำคัญ เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นแนวทางการจัดการผลิตและการตลาดในการแปรรูปถั่วลิสงแบบครบวงจรโดยวิสาหกิจชุมชน ในสาระสำคัญและรายละเอียดพบว่า การศึกษาวิเคราะห์ทั้งศักยภาพและโอกาสทางการผลิตและการตลาด การวิเคราะห์ระบบธุรกิจและช่องทางการตลาด ในห่วงโซ่ทั้งในและนอกภาคเกษตร และการวิเคราะห์ด้านต้นทุนและผลตอบแทน เพื่อให้เกิดการจัดการผลิตและตลาดแบบครบวงจรโดยกลุ่มวิสาหกิจ ตั้งแต่ต้นทาง กลางทาง และปลายทาง ซึ่งการดำเนินการบูรณาการกลไกความร่วมมือและองค์ความรู้ในลักษณะที่เชื่อมโยงเป็นระบบในการจัดการธุรกิจการเกษตรแบบครบวงจร ถือว่ามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลโดยเฉพาะสามารถสร้างคุณค่าและมูลค่าเพิ่มตลอดห่วงโซ่มูลค่าของสินค้าเกษตรบนฐานทรัพยากรในแต่ละพื้นที่ ซึ่งจากงานชิ้นนี้ได้แสดงให้เห็นว่าจากการผลิตถั่วแบบขายฝักสดแบบเดิมของเกษตรกรที่มีลักษณะเป็นปัจเจกโดยเกษตรกรไม่สามารถกำหนดราคาได้เองหากเป็นไปตามกลไกตลาดและพ่อค้าคนกลางทั้งที่ผลผลิตของเกษตรกรมีความโดดเด่นและมีคุณภาพ ดังนั้น หากมีการดำเนินการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกในรูปวิสาหกิจและมีการจัดการตั้งแต่ต้นทางโดยการเพิ่มศักยภาพทางการผลิตถั่วลิสงคุณภาพดี ตั้งแต่การจัดการปัจจัยการผลิตที่จำเป็น การเพิ่มความอุดมสมบูรณ์ของดิน การจัดการฟืนฟูและปรับปรุงแหล่งน้ำ การจัดการเครื่องจักรกลทางการเกษตร ตลอดจนรวมถึงการสนับสนุนในแง่ขององค์ความรู้และเทคโนโลยีทางการผลิตที่จำเป็นจากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เชื่อมต่อไปสู่การจัดการที่กลางทาง เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการจัดการการผลิตถั่วลิสง เช่น การจัดการฟาร์ม (Farm Practice) ตั้งแต่การควบคุมกระบวนการผลิตที่ได้มาตรฐาน ทั้งในแง่ของปริมาณและคุณภาพ การจัดการโรคและแมลงต่าง ๆ ฯลฯ และท้ายสุดคือการจัดการที่ปลายทางโดยกลุ่มวิสาหกิจดำเนินการแปรรูปเป็นถั่วต้มส่งให้กับทางบริษัทซูเปอร์มาร์เก็ตที่เข้ามาเชื่อมต่อทางการตลาดมีการวางแผนบริหารจัดการและรับซื้อผลผลิตไปวางจำหน่ายที่จะทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มจากการขายฝักสดมากขึ้นถึง 4 เท่า และยังก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนท้องถิ่นในการรวมกลุ่มให้เกิดการพัฒนาได้อย่างสมดุลและยั่งยืน สอดคล้องกับ Keawtip et al. (2013); Setthajit (2015); Prabudhanitisarn (2010; 2015; 2017) ที่พบว่า การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากในระดับชุมชน จำเป็นต้องอาศัยการบูรณาการความ

ร่วมมือระหว่างนักวิจัยมหาวิทยาลัย ภาคีเครือข่ายในพื้นที่ มุ่งยกระดับกลุ่มเกษตรกรให้สามารถแปรรูปผลผลิตในรูปกลุ่มวิสาหกิจ อาศัยองค์ความรู้ภายในกับภายนอกผ่านงานวิจัย ที่นอกจากเพิ่มมูลค่าสินค้าแล้วยังเป็นการเชื่อมโยงการผลิตและการตลาดแบบครบวงจรตามห่วงโซ่อุปทาน ตั้งแต่กระบวนการผลิต การจำหน่าย การแปรรูปอย่างครบวงจร ซึ่งไม่เพียงแต่จะช่วยสร้างโอกาสทางการตลาดและเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรในการลดปัญหาสินค้าราคาตกต่ำ และลดความเหลื่อมล้ำของเศรษฐกิจฐานรากได้อย่างลงตัว ยังถือเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่นในการพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืน

สรุป

การศึกษาแนวทางจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลการจัดการการผลิตและการตลาดในการแปรรูปถั่วลิสงแบบครบวงจรของบ้านต้นผึ้ง สามารถนำไปสู่แผนงาน/ โครงการแบบบูรณาการและมีพลังอย่างเพียงพอ เพื่อจะเข้าไปมี Intervention ในพื้นที่ ซึ่งจำเป็นจะต้องอาศัยกลไกความร่วมมือแบบบูรณาการ อาศัยข้อมูลและองค์ความรู้เข้าไปจัดการ และต้องมีการบูรณาการความรู้ของเกษตรกรบ้านต้นผึ้ง ผู้เชี่ยวชาญและนักวิชาการจากภายนอก ฝ่ายขยายผลจากศูนย์ศึกษาการพัฒนาห้วยฮ่องไคร้ฯ และตลาดภายนอก เช่น ริมปั๋งซูเปอร์มาร์เก็ตเข้ามาหนุนเสริมชุมชนและพื้นที่ให้เกิดศักยภาพในการขับเคลื่อนการพัฒนา ตั้งแต่การพัฒนาการผลิตถั่วให้มีคุณภาพและได้ตามมาตรฐานการรับรองจากกรมวิชาการเกษตรในลักษณะถั่ว Organic และ GAP การพัฒนาปรับปรุงสายพันธุ์ถั่วที่มีเอกลักษณ์และคงคุณภาพความแข็งแรงของสายพันธุ์บ้านต้นผึ้ง การจัดการหลังการเก็บเกี่ยวที่มีประสิทธิภาพ ไปจนถึงการแปรรูปภายใต้การจัดการในรูปกลุ่มวิสาหกิจ ให้เกิดเป็นสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ที่มีเอกลักษณ์ (Premium Product หรือ Grade Product) สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มเป็นที่ต้องการของตลาด แนวทางการจัดการธุรกิจชุมชนแบบครบวงจรนี้ จำเป็นต้องอาศัยกลไก เครื่องมือ ความรู้และปฏิบัติการที่สามารถเตรียมความพร้อมทำให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่เป็นรูปธรรม รวมถึงข้อสรุปที่ถูกกลั่นกรองตกผลึกร่วมกันทั้งวิสัยทัศน์ วิธีปฏิบัติที่จะคอยกำกับ จากระยะเตรียมการในปีแรก ส่งต่อไปสู่การขับเคลื่อนในระยะลงมือปฏิบัติ (ปีที่ 2 และปีที่ 3) ตลอดจนถึงการจัดการกับปัญหาและอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้นได้ระหว่างการดำเนินการ และการติดตามผลและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในแต่ละขั้นตอน ซึ่งหากมีการดำเนินการตามแผนงานที่วางไว้อย่างเป็นรูปธรรม จะสามารถก่อให้เกิด “วิถีชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง” กับเกษตรกรบ้านต้นผึ้งให้สามารถพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนต่อไปในอนาคต

References

- Buddharaksa, W. (2018). Economic Sociology and the Critique of Society. *Journal of Liberal Arts, Thammasat University*, 18(2), 221–229. Retrieved from <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/liberalarts/article/view/53132>
- Chamnanphon, K. (2015). *A Development Model of Tourism Marketing Network Management in the Small and Micro Community Enterprise in Thailand to Prepare for Asean Economic Community*. (Doctoral dissertation). Silpakorn University, Bangkok. Retrieved from <http://ithesis-ir.su.ac.th/dspace/handle/123456789/475>
- Chinsopholpan, E. (2011). *Value Chain of Chinese Food Set Services in Nakhon Pathom Province*. (Master's thesis). Kasetsart University, Bangkok. Retrieved from <http://newtdc.thailis.or.th/docview.aspx?tdcid=202895>
- Keawtip, S., Sriksampha, Y., & Kawichai, P. (2013). *Organic Agriculture: Limitations of Marketing Channel of Organic Products in Chiangmai and Lampoon Provinces* (Research report). Chiang Mai: Maejo University. Retrieved from <http://uc.thailis.or.th/Catalog/BibItem.aspx?BibID=b01092965>



Prabudhanitisarn, S. (2010). *Analysis of Status, Economic, Social, and Cultural Roals of SMEs in Thailand (Northern Region)* (Research report). Bangkok: Office of Small and Medium Enterprise Promotion (OSMEP).

Prabudhanitisarn, S. (2015). *Experience and Knowledge Analyses for the Theory of Area-Based Collaborative Development: Chiang Mai Cases* (Research report). Bangkok: The Thailand Research Fund (TRF). Retrieved from https://elibrary.trf.or.th/project_content.asp?PJID=RDG55A0026

Prabudhanitisarn, S. (2017). *Data and Knowledge Analyses of Huai Hongkhrai Royal Development Study Center for Collaborative Development in Communities* (Research report). Bangkok: National Research Council of Thailand.

Setthajit, R. (2015). *The 21st Century of Social Service in University: Phayao Model*. Bangkok: The Thailand Research Fund (TRF). Retrieved from <http://www.clinictech.most.go.th/online/filemanager/fileclinic/F1/files/TRFPhayao.pdf>

Suwaenadchariya, C. (2006). Economic Society-Economic Integration. *Economics and Business Administration Journal Thaksin University*, 1(1), 43-56. Retrieved from <http://kb.tsu.ac.th/jspui/bitstream/123456789/942/1/Article%203.pdf>